

Mgr. Katarína Duffeková, PhD.

POLITOLÓGIA

(AKO BYŤ DOBRÝM OBČANOM TVORIACIM DOBRÝ ŠTÁT)

Publikácia vychádza ako súčasť riešenia projektu KEGA 014UPJŠ-4/2020 Inovatívny model vzdelávania vedúceho k aktívnemu občianstvu ako prevencii pred nárastom politického extrémizmu u študentov.

**KATEDRA
POLITOLÓGIE**
Filozofická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
v Košiciach

OBSAH

ÚVOD.....	3
ŠTÁT.....	5
ZNAKY ŠTÁTU.....	5
FORMY ŠTÁTU.....	7
PRÁVNY ŠTÁT.....	8
ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY.....	10
DEĽBA MOCI V ŠTÁTE.....	11
DEMOKRACIA.....	17
ZÁKLADNÉ PRINCÍPY DEMOKRACIE.....	17
FORMY DEMOKRACIE.....	17
POLITICKÝ SYSTÉM.....	20
VOĽBY.....	23
VOLEBNÝ SYSTÉM.....	24
VOĽBY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.....	27
EURÓPSKA ÚNIA.....	31
HISTÓRIA A CIELE EURÓPSKEJ ÚNIE.....	31
INŠTITÚCIE EURÓPSKEJ ÚNIE.....	32
ĽUDSKÉ PRÁVA.....	37
GENERÁCIE ĽUDSKÝCH PRÁV.....	38
ĽUDSKÉ PRÁVA NA SLOVENSKU.....	39
SYSTÉM OCHRANY ĽUDSKÝCH PRÁV.....	42
PRÁVA DETÍ, ŽIEN A MENŠÍN.....	43
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	45

ÚVOD

Prečo sú vedomosti, ktoré sa nachádzajú v tejto príručke pre teba dôležité?

Politika sa mnohým zdá byť vzdialená, málo pochopiteľná a „špinavá“. Mnohí ju totiž vnímajú len v kontexte politiky ako prejavu fungovania vlády – premiéra, ministrov či parlamentu – poslancov či predsedu parlamentu. Spájajú sa a ňou pojmy ako korupcia, podplácanie či papalášstvo.

Politika je však všade okolo nás. TikTok, Messenger, Spotify, Instagram, Gmail... Všetky tieto aplikácie sa riadia určitou politikou, s ktorou si musel/-a súhlasiť predtým, ako si ich začal/-a užívať.

Problém s preplnenými autobusmi, rozbitými cestami, vecami, ktoré sa učíš v škole... Všetko sú to záležitosti, ktoré (ne)fungujú vďaka tomu, ako je nastavená politika v danej oblasti – politika dopravného podniku, vyššieho územného celku či ministerstva školstva.

Niet priestoru, do ktorého by priamo alebo nepriamo politika nezasahovala, a preto je štúdium politológie mimoriadne dôležité. Pretože ti pomôže jednoduchšie sa orientovať vo svete a rozumieť mu. Vďaka našej príručke *Politológia (ako byť dobrým občanom tvoriacim dobrý štát)* pochopíš, aký je rozdiel medzi vládou a parlamentom, na koho sa obrátiť, ak ti prekážajú rozbité chodníky pred tvojou bytovkou či prečo je dôležité dodržiavanie ľudských práv. Zistíš, čo skutočne znamená slovo demokratický, čo je to politický systém, a že Rada Európskej únie v skutočnosti nie je to isté čo Európska rada. Vedomosti ti pomôžu pochopiť tvoje miesto v politickom systéme a v spoločnosti a umožnia ti lepšie naplňať tvoj vzťah ako občana k štátu.

Pomôcť v orientácii v nasledujúcej príručke ti pomôžu jednotlivé piktogramy:

Zapamätaj si – obsahuje základné a najdôležitejšie informácie z ktoré by si mal vedieť.

Otázky na opakovanie – preverujú, či si správne porozumel/-a informáciám. Zároveň ťa však prinúti zamyslieť sa nad dôležitosťou informácií v praxi.

Informácie navyše – ak ti nestačia vedomosti, ktoré sú priamo v texte, môžeš si základné vedomosti rozšíriť vďaka informáciám navyše.

ŠTÁT

Štáty, podobne ako iné výtvary ľudskej spoločnosti, nevznikli behom jedného dňa. Samotné pomenovanie vzniklo až v 15. storočí v Taliansku. Význam pojmu štát sa postupne ustálil v 18. a 19. storočí.

Starí Gréci používali výraz polis, čo pomenovávalo mestský štát. Rimania pomenovávali Rím a okolie pojmom civitas a neskôr jeho vyspelejšiu formu štátu pojmom res publica (v preklade vec verejná). Vďaka rozpínavosti Ríma a vzniku Rímskeho impéria zaniká myšlienka mestských štátov a prichádzajú nové pomenovania ako regnum, corona regni či imperium.

Štát je politická organizácia spoločnosti na určitom území. Aby štát mohol existovať, musí mať nezávislosť, obyvateľstvo, územie a štátnu moc. Tieto štyri podmienky predstavujú aj znaky štátu.

ZNAKY ŠTÁTU

Štátna moc – sila, ktorá prostredníctvom práva zabezpečuje sformovanie, upevnenie a ochranu ekonomických, sociálnych, politických, kultúrnych ako i ďalších spoločenských vzťahov. V podstate je to zvrchovaný mechanizmus, ktorý spravuje vývoj na určitom území. Vzťahuje sa na celé územie a na všetkých obyvateľov.

Dôležité je rozlišovať legalitu a legitimitu štátnej moci. **Legalita** predstavuje **zákonnosť**, čiže dodržiavanie právneho poriadku a ústavy. **Legitimita** znamená **oprávnenosť**, čiže nepísané oprávnenie na výkon štátnej moci a zároveň prijatie tohto výkonu občanmi. Legalita a legitimita sa môžu dostať do rozporu. Môže byť vláda legálna a riadiť sa zákonmi, ktoré sama vydala, ale nemusí byť legitímna. Jej spôsob vládnutia môže odporovať záujmom štátu a občanov.

Štátne územie – priestor, ktorý je vymedzený hranicou daného štátu.

K štátnemu územiu patrí **suchozemský** povrch vo vnútri štátnych hraníc, **vzdušný** priestor nad ním (až po hranicu kozmického priestoru), **priestor pod povrchom Zeme** smerom k jeho jadrú, **vnútorné vodstvo** a pobrežné **teritoriálne vody**. Štátne územie je možné rozšíriť i zmenšiť a môže dokonca aj zaniknúť.

Štátne občianstvo – príslušnosť osoby k určitému štátu. Ide o trvalý právny vzťah medzi jednotlivcom a štátom. V prípade demokracie sú občania demokratického štátu zdrojmi štátnej moci.

i Štátne občianstvo môže jednotlivec získať **narodením** (ak aspoň jeden z jeho rodičov je občanom Slovenskej republiky), **osvojením** (ak je dieťa osvojené občanom Slovenskej republiky) alebo **udelením** (na základe žiadosti a za splnenia zákonom stanovených podmienok).

Štátna suverenita – nezávislosť štátnej moci od akejkoľvek inej moci v štáte i mimo jeho hraníc.

i **Vonkajšia suverenita** znamená, že štát má plnú spôsobilosť k právnym úkonom **v medzinárodnej oblasti** (napríklad uzatváranie medzinárodných zmlúv). Jeho činnosť v rámci vonkajšej suverenity obmedzuje medzinárodné právo, suverenita iných štátov a prijaté medzinárodné záväzky.

Vnútoraná suverenita znamená, že **štát naozaj vykonáva štátnu moc** na svojom území.

V určitých prípadoch **je možné čiastočne presunúť** niektoré **kompetencie** štátu na medzinárodné organizácie. Napríklad Európska únia, UNESCO či OSN.

Štátne symboly – predstavujú symbol štátnosti. Štátnymi symbolmi Slovenskej republiky sú:

- štátny znak,
- štátna vlajka,
- štátna pečať,
- štátna hymna.

i Používanie štátnych symbolov upravuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní v znení neskorších predpisov.

Štát je politická organizácia spoločnosti na určitom území. Medzi znaky štátu patrí: nezávislosť, obyvateľstvo, územie a štátna moc.

FORMY ŠTÁTU

Je to spôsob, akým je štátna moc zorganizovaná a aký je režim jej fungovania. Vieme ju posudzovať z troch hľadísk:

a) **podľa formy vlády**, teda podľa toho, aká je hlava štátu a aký má vplyv:

- **Monarchia** – na čele štátu stojí panovník, ktorý svoju funkciu získal buď zdedením, alebo voľbou.
 - *Konštitučná/parlamentná* – moc monarchu je obmedzená ústavou a parlamentom.
 - *Absolutistická* – panovník má neobmedzenú moc.
- **Republika** – na čele je osoba (hlava štátu), ktorá je volená na určité obdobie. Volená môže byť parlamentom alebo občanmi.
 - *Parlamentná* – parlament má vedúce postavenie v štáte a vláda sa mu zodpovedá.
 - *Prezidentská* – na čele štátu stojí prezident, ktorý má veľké právomoci a plní aj úlohy výkonnej moci.
 - *Kabinetná* – za výkonnú moc je zodpovedný kancelár, ktorý má v porovnaní s inými predsedami parlamentu a prezidentmi výrazne vyššie právomoci.

b) **podľa územnosprávneho členenia štátu**, teda toho, ako sa štát vnútorne člení a aké sú vzťahy medzi ústrednými orgánmi a orgánmi územných častí v štáte:

- **Unitárny štát** – je jednotný, má jedinú vládu, jednotné občianstvo, jedinú sústavu najvyšších štátnych orgánov a jedinú ústavu.
- **Federácia** – niekoľko štátov (krajín, provincií, kantónov), ktoré tvoria jeden zložený štát so spoločnou ústavou, štátnym občianstvom a najvyššími federálnymi orgánmi. Avšak, aj samotné štáty v rámci federácie môžu mať svoje vlastné zákony, ústavu či občianstvo.
- **Konfederácia** – vzniká na základe medzinárodnej zmluvy medzi suverénnymi štátmi, ktorá vymedzuje oblasti, ktoré sa budú spravovať spoločne (napríklad mena, obrana či zahraničná politika) a ktoré samostatne. Rozhodnutia konfедераčných orgánov sa neuplatňujú priamo, ale cez orgány členských štátov.

- c) **podľa režimu, ktorý v štáte vládne**, teda, ako sa regulujú spoločenské javy v štáte:
- **Demokratický režim** – na správe a riadení štátu sa podieľajú všetci občania. Platí tu ústavný poriadok, základné ľudské práva a slobody. Štátna moc sa odvíja od občanov.
 - **Nedemokratický režim** – vládne tu len úzky okruh osôb alebo len jedna osoba. Potláčajú sa tu ľudské práva a slobody, opozičné názory nie sú prípustné a na presadenie cieľov sa používa často psychický a fyzický teror.

Podľa toho, ako sa nedemokratický režim prejavuje, môže ísť o:

Policajný štát – štát, v ktorom rozhodujúcu úlohu hrá polícia a ďalšie represívne zložky. Moc sa teda koncentruje v rukách vlády, ktorá koná aj mimo medzi zákona. Na druhej strane, občania môžu robiť iba to, čo im zákon dovoľuje.

Totalitný štát – štát, kde sa presadzuje štátna ideológia vo všetkých oblastiach spoločenského života. Politická kontrola zasahuje do všetkých sfér spoločenského života (hospodárstvo, umenie, kultúra, školstvo, cirkev, spoločenské organizácie atď.) Typické je aj utláčanie a prenasledovanie istej časti obyvateľstva. Medzi základné znaky totalitných režimov patrí:

- jednotná oficiálna ideológia,
- vládnuca politická strana,
- stranícka kontrola nad hospodárskym životom,
- monopol na masové médiá,
- rozsiahla politická kontrola a sledovanie občanov.

PRÁVNÝ ŠTÁT

Opakom nedemokratického štátu je štát **demokratický**, teda právny. **Právny štát** je taký, v ktorom **zákony vychádzajú z vôle ľudu**. Táto vôľa sa prejavuje vo všeobecných voľbách. Medzi základné znaky právneho štátu patria:

- Zákon je záväzný pre všetkých v spoločnosti, vrátane štátnych orgánov a zákonodarcov.
- Občania môžu robiť všetko, čo im zákon nezakazuje.
- Štát smie robiť len to, čo mu zákon povoľuje.
- Povinnosti musia byť uložené len na základe zákona.

- Deľba moci a vzájomná kontrola štátnych orgánov.
- Ochrana a rešpektovanie základných ľudských práv a slobôd.

Demokraticky vytvorená **ústava je základom právneho štátu**. Tá určuje:
Aké sú kompetencie jednotlivých štátnych orgánov – Aké sú úlohy **zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci**?
Ako vznikajú tieto štátne orgány – Sú tieto orgány volené alebo menované?
Komu sú štátne orgány zodpovedné vo vykonávaní svojej činnosti – Kontrolujú sa navzájom, alebo ich kontrolujú občania?

Vzťah medzi občanom a štátom je vymedzený prostredníctvom práva, pričom platí, že štát má slúžiť občanovi, nie naopak. Zárukou správneho fungovania právneho štátu sú nezávislé súdy.

Pod **formou štátu** rozumieme, **ako je zorganizovaná štátna moc a ako táto moc v štáte funguje**.

Formu štátu môžeme charakterizovať na základe toho, kto je hlavou štátu a aký má vplyv (podľa formy vlády). Tiež vieme štáty charakterizovať podľa toho, ako sa štát vnútorne člení a aké sú vzťahy medzi ústrednými orgánmi a orgánmi územných častí v štáte (podľa územnosprávneho členenia). Tretie kritérium, podľa ktorého môžeme kategorizovať štáty je, podľa režimu, ktorý v štáte vládne.

Právny, respektíve demokratický štát je taký, kde **zákony vychádzajú z vôle ľudu**.

1. Prirad' znaky štátu k ich definícii:

[1] Štátne územie

[3] Štátne symboly

[5] Štátna moc

[2] Štátna suverenita

[4] Štátne občianstvo

[] je sila, ktorá prostredníctvom práva zabezpečuje sformovanie, upevnenie a ochranu ekonomických, sociálnych, politických, kultúrnych ako i ďalších spoločenských vzťahov.

[] je nezávislosť štátnej moci od akejkoľvek inej moci v štáte i mimo jeho hraníc.

[] je priestor, ktorý je vymedzený hranicou daného štátu.

[] je trvalý právny zväzok medzi jednotlivcom a štátom.

2. Vysvetli, čo je to štát a prečo sú občania zdrojmi štátnej moci.

3. Vymenuj základné znaky právneho štátu.

4. Uveď príklad na:

- dve monarchie v Európe,
- dve federácie v Európe,
- dva štáty, v ktorých je alebo bol nedemokratický režim.

5. Aký je štát Slovenská republika z hľadiska foriem štátu? Odôvodni svoje závery.

6. Pouvažuj nad výhodami a nevýhodami unitárneho štátu, konfederácie a federácie.

7. Prečo sú zárukou fungovania právneho štátu nezávislé súdy?

ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Už skôr sme si povedali, že **základom demokratického a právneho štátu je demokraticky tvorená ústava**. Ústava, alebo tiež základný zákon štátu, upravuje princípy štátu, organizáciu verejnej moci, územnej samosprávy a základné práva a slobody občanov. **Ostatné právne normy musia byť v súlade s ústavou a vychádzať z nej.**

Ústava Slovenskej republiky bola prijatá 1. septembra 1992 a účinnosť nadobudla 1. januára 1993. Skladá sa z preambuly, 9 hláv a 156 článkov.

Preambula je úvodná časť ústavy a **vyjadruje hodnoty, ku ktorým sa štát hlási**. Rovnako však slúži aj ako pomôcka pri spornom výklade zákonov a ústavy.

Prvá hlava obsahuje **základné ustanovenia**. Deklaruje, že Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát, ktorý sa neviaže na žiadnu ideológiu a náboženstvo. Štátna moc pochádza od občanov a tí ju vykonávajú priamo alebo cez zástupcov.

Zdroj obrázka: teraz.sk

Druhá hlava sa venuje **základným právam a slobodám**, o ktorých budeme bližšie hovoriť v závere tohto celku.

Tretia hlava obsahuje **základné ustanovenia o hospodárstve Slovenskej republiky**. To sa zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Tretia hlava definuje aj postavenie Národnej banky Slovenska a Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky.

Štvrtá hlava sa venuje **územnej samospráve**. Územnú samosprávu tvoria obce a vyššie územné celky. Obec je základom územnej samosprávy.

Piata, šiesta a siedma hlava ustanovujú právomoci a povinnosti **zákonodarnej (parlament), výkonnej (vláda a prezident) a súdnej moci (ústavný súd a súdy)**.

Ôsma hlava definuje postavenie **Prokuratúry Slovenskej republiky**, ktorá chráni záujmy fyzických a právnických osôb a štátu. Rovnako sa venuje aj **verejnému ochrancovi práv** (ombudsmanovi). Úlohou tohto orgánu je chrániť základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Deviata hlava obsahuje **prechodné a záverečné ustanovenia**.

DEĽBA MOCI V ŠTÁTE

Deľba moci v štáte predstavuje záruku, že štátna moc nebude zneužitá proti občanom. Moc v štáte vieme deliť horizontálne aj vertikálne.

HORIZONTÁLNA DEĽBA MOCI

Jej úlohou je **presne definovať kompetencie, zaručiť efektívny výkon štátu a vzájomnú kontrolu**. Princíp deľby moci je v tomto prípade doplnený ešte o **systém brzd a protiváh**. To znamená, že **právomoci jednotlivých zložiek moci** a zastupujúcich orgánov **sú od seba oddelené** a stanovené tak, aby sa **navzájom vyvažovali a obmedzovali**. Deľba moci sa prejavuje najmä tak, že jedna osoba môže zastávať iba jednu funkciu (tzv. nezlučiteľnosť funkcií). Štátna moc sa delí na tri zložky:

ZÁKONODARNÁ MOC (LEGISLATÍVA)

Vo svojej právomoci má prijímanie zákonov. Zväčša je reprezentovaná zastupiteľským zborom (parlamentom). V Slovenskej republike legislatívnu zložku štátnej moci predstavuje **Národná rada Slovenskej republiky**. Na jej čele stojí predseda parlamentu a podpredsedovia. Má **150 poslancov**, ktorí sú **volení na štyri roky**. Poslancom sa môže stať každý občan Slovenskej republiky, ktorý má volebné právo, dosiahol vek 21 rokov a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

Zdroj obrázka: nrsr.sk

Národná rada je jediným zákonodarným a ústavným orgánom. Medzi jej kompetencie patria napríklad: uznávať sa na ústave, ústavných a ostatných zákonoch a kontrolovať, ako sa dodržiavajú, rozhodovať o návrhu na vyhlásenie referenda. **Vo vzťahu k výkonnej moci** zriaďuje ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy, kontroluje činnosť vlády a rokuje o dôvere vláde alebo jej členom. **Vo vzťahu k súdnej moci** napríklad navrhuje sudcov do Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Zákony sa v Národnej rade Slovenskej republiky neprijímajú vždy rovnakou väčšinou. Základom je, **aby bol parlament schopný uznávať sa**. Túto podmienku spĺňa vtedy, ak je **prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov** (76). V skutočnosti poznáme tri typy väčšín, ktorými sa zákony prijímajú:

Jednoduchá (relatívna) väčšina – za návrh musí hlasovať **viac ako polovica prítomných poslancov** (teda minimálne 39).

Absolútna väčšina – za návrh musí hlasovať **viac ako polovica všetkých poslancov**, nielen prítomných v pléne parlamentu (teda minimálne 76).

Kvalifikovaná (ústavná) väčšina – za návrh musia hlasovať **aspoň tri pätiny poslancov** (teda minimálne 90).

VÝKONNÁ MOC (EXEKUTÍVA)

Vo svojej právomoci má vykonávanie parlamentom prijatých zákonov, zabezpečovanie chodu štátu a jeho bezpečnosť. Najvyššie orgány výkonnej moci sú **vláda a prezident**.

Vláda Slovenskej republiky je vrcholný orgán výkonnej moci. Skladá sa z predsedu, podpredsedu a ministrov, ktorých vymenúva prezident. Jednotliví členovia vlády – ministri – majú pod svojou správou ministerstvá, ktoré majú určité kompetencie (napríklad ministerstvo financií, hospodárstva, obrany). Členom vlády sa môže stať každý, kto je voliteľný do parlamentu. **Vláda musí požiadať Národnú radu Slovenskej republiky o vyslovenie dôvery**. Parlament môže tiež vláde vysloviť nedôveru.

Vláda rozhoduje o návrhoch zákonov, **môže vydávať nariadenia potrebné na vykonávanie zákona**, o zásadných otázkach vnútornej a zahraničnej politiky, o podaní návrhu zákona, o svojom programe a ďalších záležitostiach, ktoré ukladá ústava a príslušné zákony.

Zdroj obrázka: bratislavskyhrad.eu

Prezident, hlava štátu, **zastupuje Slovenskú republiku navonok**. Jeho **funkcia** je u nás skôr **reprezentatívna** a postavenie oproti iným prezidentom je pomerne slabé. **Prezident je volený priamo, všetkými občanmi, na dĺžku 5 rokov**. Za prezidenta možno zvoliť každého občana Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a v deň voľby dosiahol vek 40 rokov.

Prezident je vrchným veliteľom ozbrojených síl, vymenúva a odvoláva predsedu a ostatných členov vlády, poveruje ich riadením ministerstiev a prijíma ich demisiu, vymenúva napríklad aj sudcov ústavného súdu. Prezident môže udeliť amnestiu alebo milosť, vyhlasuje referendum, podpisuje zákony a má právo veta – teda môže parlamentu vrátiť zákon na opätovné prerokovanie.

SÚDNA MOC (JUSTÍCIA)

Vo svojej právomoci má interpretáciu zákonov a kontrolu ich dodržiavania.

Súdnu moc tvorí v Slovenskej republike **Ústavný súd Slovenskej republiky a sústava súdov**. Sústava súdov sa skladá z Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, krajských súdov a okresných súdov.

Ústavný súd Slovenskej republiky je orgán, ktorý rozhoduje o súlade zákonov a iných nor-

Zdroj obrázka: sportdnes.sk

matívnych aktov s ústavou. Kontroluje, či výkonné orgány a parlament dodržiavajú ústavnosť. V jeho kompetencii nie je preskúmať alebo nahrádzať rozhodnutia všeobecných súdov v občianskoprávných a trestných veciach. Skladá sa z 13 sudcov, ktorí sú menovaní prezidentom na návrh poslancov národnej rady na 12 rokov.

Už skôr sme spomenuli, že základom právneho štátu je nezávislosť súdnictva. Takáto nezávislosť všetkých súdov je na Slovensku zakotvená priamo v ústave. Tá deklaruje, že v Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné sudy.

VERTIKÁLNA DEĽBA MOCI

Je menej prepracovaná ako horizontálna a líši sa od štátu k štátu. **Jej podstatou je určiť, aké kompetencie majú štátne orgány vo vertikálnej štruktúre.** To znamená, že sa v rámci nej určuje, **kto je komu podriadený** a nadriadený a kto môže o čom rozhodovať.

Vo všeobecnosti vieme deliť štáty podľa takejto deľby moci na decentralizované a centralizované:

- **Centralizované** štáty sú také, kde sa **rozhodnutia prijímajú výhradne na najvyššej úrovni** riadenia. Centralizmus je **typický pre nedemokratické** (totalitné štáty).
- **Decentralizované** štáty sú také, kde **sa právomoci** a zodpovednosť ústredných orgánov **prenášajú** (delegujú) **na nižšie úrovne**, čo najbližšie k miestu rozhodovania. Na najvyššej úrovni má podobu federácie.

Na Slovensku sa decentralizácia prejavuje tak, že niektoré kompetencie vlády sú delegované na vyššie územné celky a tie ich ďalej delegujú na obce.

Úlohou **horizontálnej** deľby moci je **definovať kompetencie štátnych orgánov**. Štátna moc sa delí na tri zložky: **zákonodarnú, výkonnú a súdnu**. Táto deľba moci je doplnená o **princíp brzd a protiváh**. Uvedený princíp je založený na tom že sa jednotlivé moci vyvažujú, obmedzujú a kontrolujú.

Úlohou **vertikálnej** deľby moci je určiť, **aké majú jednotlivé štátne orgány kompetencie**. Určuje sa v nich, kto je komu podriadený.

1. Doplň nasledujúce vety:

- a) Moc v štáte vieme deliť a
- b) Štátna moc sa delí na tri zložky:, a
- c) Národný rada Slovenskej republiky má poslancov.
- d) Orgánmi exekutívy sú: a
- e) Súdnu moc tvorí v Slovenskej republike a sústava súdov. Sústava súdov tvorí:, a

2. Vysvetli, prečo je dobrá vertikálna del'ba moci.

3. Nájdi odpovede na nasledujúce otázky:

- a) Ako sa volajú predseda parlamentu a podpredsedovia parlamentu?
- b) Koľko máme ministerstiev? Ktoré to sú?
- c) Koľko sme mali doteraz prezidentov? Ktorí to boli?
- d) Kde sídli Ústavný súd Slovenskej republiky?
- e) Koľko vyšších územných celkov máme na Slovensku?
- f) Koľko obcí máme na Slovensku?

4. Aký sviatok oslavujeme na deň prijatia ústavy (1. september) a deň nadobudnutia jej účinnosti (1. január)? Vysvetli, prečo je dôležité pripomínať si tieto dni.

5. Pri jednotlivých článkoch z ústavy určí, či ide o princíp del'by moci alebo princíp brzd a protiváh. Tiež určí, ktorých zložiek štátnej moci sa táto vzájomná kontrola týka:

Čl. 77

"(1) Funkcia poslanca je nezlučiteľná s výkonom funkcie sudcu, prokurátora, verejného ochrancu práv, príslušníka ozbrojených síl, príslušníka ozbrojeného zboru a poslanca Európskeho parlamentu."

republiky alebo vedúceho iného ústredného orgánu štátnej správy vo veciach ich pôsobnosti. [...]"

Čl. 86

"Do pôsobnosti Národnej rady Slovenskej republiky patrí najmä [...] f) rokovať o programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky, kontrolovať činnosť vlády a rokovať o dôvere vláde alebo jej členom."

Čl. 80

"(1) Poslanec môže interpelovať vládu Slovenskej republiky, člena vlády Slovenskej

Čl. 102

"Prezident (1) [...] o) môže vrátiť Národnej rade Slovenskej republiky zákon s pripomienkami do 15 dní od doručenia schváleného zákona, [...]"

Čl. 102

"Prezident (1) [...] t) vymenúva a odvoláva sudcov, predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, generálneho prokurátora a troch členov Súdnej rady Slovenskej republiky, prijíma sľub sudcov, [...]"

Čl. 109

"(2) Výkon funkcie člena vlády je nezlučiteľný s výkonom poslaneckého mandátu [...]."

Čl. 125

"(1) Ústavný súd rozhoduje o súlade a) zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými

vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, [...]"

Čl. 125

"(1) Ústavný súd rozhoduje o súlade b) nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy s ústavou, s ústavnými zákonmi, [...]"

Čl. 134

"(2) Sudcov ústavného súdu vymenúva na návrh Národnej rady Slovenskej republiky na dvanásť rokov prezident Slovenskej republiky."

Čl. 137

"(2) Sudcovia ústavného súdu vykonávajú funkciu ako svoje povolanie. Výkon tejto funkcie je nezlučiteľný s funkciou v inom orgáne verejnej moci. [...]"

Zdroj: Ústava Slovenskej republiky

6. Predstav si, že by sme na Slovensku nemali systém súdov. Diskutuj so spolužiakmi, k čomu by to viedlo.

DEMOKRACIA

Demokracia je slovo pochádzajúce z gréčtiny a **doslovne znamená vláda ľudu** (demos = ľud, kratos = sila, vláda, moc). **Vzniká približne v 5. storočí pred našim letopočtom** v gréckych mestských štátoch (polis), najčastejšie sa spomína s Aténami.

V tej dobe si ľudia (konkrétne slobodní muži) uvedomili, že nepotrebujú niekoho, aby o nich rozhodoval. Rozhodli sa, že si budú vládnuť sami a tým sami o sebe rozhodovať. Vďaka tomu, že týchto občanov nebolo veľa, mohli sa zúčastňovať na správe vecí verejných priamo, hlasovať o zákonoch osobne a nepotrebovali si vyberať žiadnych zástupcov.

ZÁKLADNÉ PRINCÍPY DEMOKRACIE

Od 5. storočia pred našim letopočtom do dnešného dňa demokracia ako vláda ľud prešla dôležitým vývojom. V súčasnosti je **demokracia ako forma vlády rozšírená** takmer po celom svete. Ľudia totiž zistili, že i keď to nie je najideálnejšia forma vlády, je **jedna z mála, ktorá garantuje rešpektovanie ľudských práv a slobôd a suverenitu ľudu** ako nositeľa moci.

Medzi základné princípy demokracie patrí:

1. Suverenita ľudu (ľud je jediným zdrojom moci v štáte).
2. Princíp del'by moci (zákonodarná, výkonná, súdna).
3. Dodržiavanie a ochrana základných ľudských práv a slobôd.
4. Pluralita politických strán, existencia organizácií a hnutí, ktoré umožňujú súťaž politických síl.
5. Sloboda tlače a prejavu.
6. Pravidelne sa opakujúce voľby spĺňajúce podmienky tajnosti, rovnosti, všeobecnosti a priamosti.
7. Právo voliť a byť volený a tým sa zúčastňovať na správe vecí verejných.
8. Vláda väčšiny, obmedzenej právami menšín.
9. Ekonomický pluralizmus založený na práve na súkromné vlastníctvo a jeho ochranu a slobodné podnikanie.

FORMY DEMOKRACIE

Forma demokracie odráža to, ako sa ľud podieľa na moci. Pokiaľ sa ľud rozhoduje o niečom priamo, hovoríme tomu priama demokracia. Ak o občanoch a obyvateľoch štátu nerozhodujú priamo všetci občania, ale zástupcovia, ktorých si občania zvolili, hovoríme tomu nepriama alebo zastupiteľská demokracia.

NEPRIAMA (ZASTUPITEĽSKÁ) DEMOKRACIA

Princíp zastupiteľskej demokracie spočíva v tom, že **občania sa zúčastňujú správy verejných záležitostí** nepriamo, **cez svojich zástupcov**, ktorých volia v demokratických voľbách. Títo volení zástupcovia navrhujú a prijímajú zákony, robia politické rozhodnutia a rozhodujú o veciach verejných.

Občania sú zdrojom moci, ale títo volení zástupcami sú nositeľmi moci.

PRIAMA DEMOKRACIA

Je ťažko predstaviť si, že by milióny obyvateľov v štáte o všetkých veciach rozhodovali priamo. Stále však existujú otázky, o ktorých občania dokážu rozhodovať bez svojich zástupcov. **Ide o prvok, ktorý dopĺňa zastupiteľskú demokraciu.** Priama demokracia teda neexistuje ako politický systém, ale niektoré jej prvky sa zachovali napríklad v podobe referenda alebo plebiscitu:

- **Plebiscit** je hlasovanie občanov **o akejkoľvek otázke**. Najčastejšie ide o územných otázkach – rozdelenie územia štátu alebo začlenenie štátu do iného štátu.
- **Referendum** je hlasovanie občanov **o dôležitých politických otázkach**. Zvyčajne sú jeho predmetom dodatky k ústave, rôzne zákony či ratifikácia (schválenie) medzinárodnej zmluvy. Podmienky konania referenda sú na Slovensku zakotvené v ústave a zákone o referende.

Podľa Ústavy Slovenskej republiky sa referendum musí potvrdiť ústavný zákon o vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z tohto zväzku. Referendom sa môže rozhodnúť aj o iných dôležitých otázkach verejného záujmu. **Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody, dane, odvody a štátny rozpočet.**

Hlasovať v referende môže **každý, kto má právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky**. Referendum vyhlasuje prezident Slovenskej republiky. Inicialovať ho môže parlament ale aj občania, ak o to petíciou požiada aspoň 350 000 občanov.

Výsledky referenda sú platné, ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda. Návrhy prijaté v referende **vyhlasuje Národná rada Slovenskej republiky rovnako ako zákon.**

Zdroj obrázka: ipravda.sk

Poznáme niekoľko typov referend. Podľa toho, **kto ho iniciuje**, rozlišujeme **ľudové** (podnet pochádza od občanov) a **vládne** (podnet pochádza od vlády, prezidenta alebo parlamentu).

Podľa **povinnosti jeho realizácie** rozlišujeme **obligatórne** (referendum sa musí uskutočniť) a **fakultatívne** (môže sa uskutočniť, ak je iniciované aktérmi, ktorí na to majú právo; jeho uskutočnenie však nie je podmienkou).

Poznáme aj tzv. **ratifikačné** referendum, kde občania potvrdzujú zákon prijatý parlamentom.

Podľa toho, ako sa ľud podieľa na moci, rozlišujeme demokraciu priamu a nepriamu (zastupiteľskú).

Priamu demokraciu ako politický systém dnes už vo svete nenájdeme, ale poznáme jej **prvky**, ktoré sa dodnes využívajú. Medzi nich patrí **plebiscit** a **referendum**. Občania tu priamo rozhodujú o dôležitých otázkach spoločnosti.

V **zastupiteľskej demokracii** o otázkach fungovania spoločnosti rozhodujú volení zástupcovia. **Občania (voliči) sú zdrojom moci, volení zástupcovia sú nositeľmi moci.**

1. Vymenuj základné princípy demokracie.

2. Vyber, čo môže byť predmetom referenda v Slovenskej republike:

- a) základné práva a slobody
- b) dane
- c) odvody
- d) spustenie jadrovej elektrárne

3. Vyber, čo musí byť predmetom referenda v Slovenskej republike:

- a) návrh štátneho rozpočtu
- b) rozhodnutie o vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi
- c) spokojnosť občanov s vládou
- d) súhlas so zmenou ústavy

4. Ktorá forma demokracie je podľa teba lepšia? Pouvažuj nad výhodami a nevýhodami oboch.

5. Analyzuj a vysvetli uvedené citáty:

- „Pluralistický a demokratický štát môže žiť a prosperovať iba na základe vzájomného rešpektovania práv a povinností väčšiny a menšiny.“ (Ján Pavol II.)
- „Demokracia je vláda ľudu, prostredníctvom ľudu a pre ľud.“ (Abraham Lincoln)

- „Demokracia je hľadáním minima povinností a maxima slobody.“ (Václav Bělohradský)

6. Pouvažuj, o čom by sa na Slovensku mohlo konať referendum. Čo všetko by si potreboval urobiť, aby ste ho so spolužiakmi mohli iniciovať?

POLITICKÝ SYSTÉM

Politický systém je **všeobecný súhrn vzťahov**, ktoré sa vytvorili v oblasti politiky medzi štátnymi orgánmi, politickými organizáciami, záujmovými organizáciami, nátlakovými skupinami a ďalšími politickými inštitúciami. Medzi prvky politického systému patria:

- **Štát**
- **Štátne orgány (inštitúcie)** – prispievajú k zachovaniu existujúceho systému.
- **Politické strany a politické hnutia** – snažia sa získať, upevniť alebo udržať sa pri moci.
- **Nátlakové skupiny a záujmové združenia** – snažia sa získať a udržať si politický vplyv bez ohľadu na to, kto je aktuálne pri moci.
- **Masové médiá** – informujú občanov o aktuálnom stave politického systému a ich úlohou je tiež kontrolovať činnosť jednotlivých zložiek politického systému.
- **Ľudia a jednotlivci** – sú zväčša objektom politiky, avšak, v určitých prípadoch sa stávajú rozhodujúcim subjektom politického systému (napr. pri voľbách alebo v referende).
- **Politické normy** – regulujú vzťahy medzi aktérmi politiky (nemusia ísť len o zákony, môžu mať aj podobu mravných princípov).
- **Politické vzťahy** – vzťahy medzi sociálnymi vrstvami, sociálnymi skupinami a tiež vzťahy vnútri týchto skupín, ktoré sa vytvárajú v procese realizácie politickej moci.

Aby mohol existovať a fungovať politický systém, je **nevyhnutný tzv. pluralizmus**. To znamená, že v politickom systéme **existuje viac politických strán**, ktoré vedľa seba pôsobia za rovnakých podmienok. Pluralizmus spolu s princípom ústavnosti a zákonnosti dáva možnosť nenásilného prevzatia moci cez volebné víťazstvo.

POLITICKÉ STRANY

Politické strany sú **dobrovoľne organizované veľké skupiny ľudí**, ktoré sa **združujú za účelom získať politickú moc**. Je pre nich charakteristické, že sú to stabilné organizácie, ktoré zahŕňajú celý štát (resp. región) a členovia sa stotožňujú s organizáciou.

Význam politických strán sa prejavuje v štyroch oblastiach:

- Pomáhajú v **realizácii zastupiteľského princípu** – existencia politických strán umožňuje, aby si občania vybrali svojich zástupcov.
- Pomáhajú **stabilizovať politickú moc** – politická strana združuje politikov do spoločnej organizácie a cez svoj program koordinuje ich činnosť, čím **sa obmedzuje individuálny**

zásah do politiky; najčastejšie prebieha stabilizácia moci pri viacerých stranách prostredníctvom koalíčných dohôd.

- **Vyjadrujú** prirodzenú **pluralitu spoločnosti** – reflektujú fakt, že spoločnosť nie je jednotná, ale rôznorodá a tak sa politické strany pokúšajú svojou činnosťou osloviť vybrané skupiny obyvateľstva, ktoré súhlasia s hodnotami danej politickej strany.
- Umožňujú **politický pluralizmus** – existencia viacerých strán automaticky vytvára konkurenciu medzi nimi a tým sa vytvára **možnosť pre občanov vybrať si vhodného zástupcu**, ktorý rozhodne o smerovaní štátu, kraja alebo obce.

Politické strany môžeme klasifikovať podľa viacerých ukazovateľov.

Najčastejšie sa stretávame s delením politických strán na **pravicové, stredové a ľavicové** strany. Rozdiel medzi týmito stranami je nasledovný:

- **Pravica** má ako hlavnú prioritu najmä **výrobu a umožnenie podnikateľských aktivít**. Štát sa teda snaží minimalizovať svoje kompetencie a čo najviac priestoru nechávať jednotlivcom. Presadzuje **rovnosť príležitostí**, v otázke kontroly **trhu** sa prikláňa k liberalizácii a **deregulácii**. V oblasti ekonomických priorit sa snaží znížiť infláciu. Zmeny v spoločnosti by sa mali podľa pravice diať postupne, evolúciou. Kládne dôraz najmä na zastupiteľskú formu demokracie.
- **Ľavica** si za hlavnú prioritu kládne **sociálnu politiku a sociálne istoty**. Z toho vyplýva, že štát je výrazne sociálne zodpovedný. Snaží sa presadzovať **rovnosť výsledkov a reguláciu trhu**. V rámci ekonomických priorit sa snaží o zníženie nezamestnanosti. Kládne dôraz na priamu demokraciu a zmenu spoločenského vývoja presadzuje cez reformy, ale aj revolúcie.

Podľa **ideovej orientácie** môžeme deliť politické strany na **liberálne, konzervatívne a sociálne**. Rozdiely medzi nimi sú nasledovné:

- **Konzervatívne**: Presadzujú **politické a kultúrne tradície**, medzi ktoré patria rodina, náboženstvo, národ, individuálne šance, tradičné rozdelenie štátnej moci. V záujme zachovania tradičných hodnôt je podľa nich možné použiť aj násilie. **Základom ich programu je ekonomika**, rozmach súkromného podnikania a definovanie národných záujmov (najmä v ekonomických vzťahoch). **V sociálnej oblasti presadzujú individualizmus** (šance majú ľudia dostať podľa ich individuálnych schopností). Vo svojich názvoch používajú **prívlastky**: *konzervatívna, kresťanská, republikánska, národná, ľudová a pod.*

- **Liberálne:** Presadzujú **hodnoty občianskych práva a slobôd**, ochrany človeka či pacifizmus (nepoužívanie násilia ani v konfliktných situáciách). V ekonomickej oblasti presadzujú princíp trhového hospodárstva a právneho štátu. **Preferujú záujem jednotlivca** pred celospoločenskými záujmami. Vo svojich názvoch používajú **prívlastky:** *liberálna, demokratická, strana stredu a pod.*

- **Sociálne:** Preferujú **záujmy väčšieho sociálneho celku v spoločnosti**. V ekonomickej oblasti presadzujú také ekonomické princípy, ktoré majú odstrániť sociálne nerovnosti, teda **silný štát, ktorý pomáha regulovať trh**. V sociálnej oblasti sa orientujú na pracujúce vrstvy (zamestnancov i podnikateľov). Vo svojich názvoch používajú **prívlastky:** *sociálnodemokratická, socialistická, ľavicová, komunistická a pod.*

Okrem vyššie uvedených delení vieme politické strany **deliť aj inak**. Veľmi často sa s takýmto delením stretávame v masových médiách:

- **Vládne** strany – sú aktuálne pri moci, môže ísť o jednu stranu alebo koalíciu strán.
- **Opozičné** strany – sú proti vládnym stranám, sú proti nim v opozícii, teda nesúhlasia s politikou vládnucich strán. Môžeme ich ďalej deliť na:
 - **Parlamentné** – boli zvolené do parlamentu.
 - **Mimoparlamentné** – sú zaregistrované na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky ako politické strany, ale nemajú zastúpenie v parlamente.

Okrem politických strán patria do politického systému aj ďalší aktéri. Medzi najdôležitejšie patria:

POLITICKÉ HNUTIA

Pôvodne šlo o určité skupiny obyvateľstva, ktoré sa združovaním snažili presadzovať svoje záujmy dosiahnuť zlepšenie svojho postavenia. Neskôr sa pojmom politické hnutia začali označovať iniciatívy občanov, ktoré protestovali proti určitému javu (napr. ekologické hnutia). Po roku 1989 sa pod pojmom politické hnutia začali označovať niektoré politické strany, ktoré sa snažili svojím názvom prezentovať demokratický a spontánny charakter.

NÁTĽAKOVÉ SKUPINY (ZÁUJMOVÉ SKUPINY)

Patria medzi **združenia občanov, ktoré do politiky vstúpiť nechcú, ale majú isté záujmy, ktoré sa z väčšej alebo menšej miery dotýkajú politiky**. Preto tieto skupiny vstupujú do tvorby politiky. Z hľadiska toho, na aké oblasti sa zameriavajú, ich vieme rozdeliť na:

- **Ekonomické nátlakové skupiny** – vznikli na báze spoločných **ekonomicko-existenčných záujmov** svojich členov. Ide napríklad o výrobné združenia či profesijné združenia.

- **Neekonomické nátlakové skupiny** – vznikli za **iným účelom ako ekonomickým**. Ide na-
príklad o združenia menších či združenia na ochranu životného prostredia.

MASOVÉ MÉDIÁ

O masových médiách sa zvykne hovoriť aj ako **o strážnom psovi demokracie**. Môžeme medzi nich zaradiť tlač, rozhlas, televíziu aj internet. **V demokratickej spoločnosti plnia dôležité úlohy**, napríklad:

- **informujú** občanov čo sa deje vo svete aj doma,
- pomáhajú **kontrolovať** konanie politikov,
- poskytujú priestor pre **spätnú väzbu** pre politikov od občanov,
- slúžia ako činiteľ **socializácie**,
- šíria informácie o **kultúre** väčšiny v štáte, ale aj menšín,
- sú nástrojom **zábavy**.

Médiá môžu byť súkromné ale aj verejnoprávne. Bez ohľadu na to, kto ich vlastní, by mali **informovať nestranne, nezávisle a slobodne**. Práve slobodné médiá sú totiž významnou podmienkou na to, aby občania vo voľbách robili informované rozhodnutia.

Politický systém je všeobecný súhrn vzťahov, ktoré sa vytvorili v oblasti politiky medzi niekoľkými prvkami – politickými stranami, hnutiami, nátlakovými skupinami, médiami, štátnymi orgánmi či ľuďom. **Významnou súčasťou** politického systému sú **politické strany**, ktoré vznikajú **za účelom získať politickú moc**.

Základom existencie demokratického politického systému je **pluralizmu**. Pluralizmus spolu s princípom ústavnosti a zákonnosti dáva možnosť nenásilného prevzatia moci cez volebné víťazstvo.

VOĽBY

Voľby sú aktom, pri ktorom oprávnení voliči volia svojich zástupcov do zastupiteľských orgánov. Voľbami občania splnomocňujú volených predstaviteľov, teda im odovzdávajú tzv. mandát. Pravidelne sa konajúce voľby sú podmienkou demokratického systému.

V spoločnosti plnia voľby niekoľko **úloh**:

- Umožňujú občanom **vybrať si reprezentantov** na základe ich programov a určiť tak, kto bude vládnuť a aká bude silná jeho pozícia.
 - **Udeľujú legitimitu** zvolenej politickej reprezentácii (parlamentu a vláde).
 - Umožňujú občanom **kontrolovať vládu** a jej politiku.
 - Umožňujú **pravidelnú a pokojnú zmenu vlád** bez konfliktov.
 - Zabezpečujú **zjednocovanie názorov rôznych politických subjektov**.
 - Dávajú **spätnú väzbu občanom i politikom** (verejnosť je informovaná o tom, čo vláda robí a svoj názor na kroky vlády následne vyjadria občania vo voľbách).

Voľby sú **demokratické** vtedy, ak sú:

- **Slobodné** – občania sa na základe svojich vedomostí, svedomia a vedomia môžu rozhodnúť voliť akéhokoľvek kandidáta, ktorý vo voľbách kandiduje. **Nesmie byť na voličov vyvíjaný žiadny nátlak.**
- **Všeobecné** – táto podmienka zahŕňa, že každý, **kto splní zákonom stanovené podmienky** (napr. vek), bez ohľadu na jeho národnosť, pohlavie, rasovú, etnickú či inú príslušnosť, **má právo byť volený** (pasívne volebné právo) **a právo voliť** (aktívne volebné právo).
- **Rovné** – **každý občan** disponuje **rovnakým počtom hlasov** a **všetky hlasy majú rovnakú váhu.**
- **Priame** – voliči musia priamo rozhodovať o tvorbe daného orgánu, **bez sprostredkovateľa.**
- **Tajné** – **nikto nesmie vedieť, za koho jednotlivec hlasoval**, pokiaľ to sám jednotlivec dobrovoľne nezverejní. Volič musí mať možnosť vo volebnej miestnosti hlasovať vo vyhradenom priestore, kde má súkromie.

Zdroj obrázka: miro.medium.com

VOLEBNÝ SYSTÉM

Je to ústavou alebo zákonom stanovený **spôsob volieb do zastupiteľských zborov**. Rozlišujeme **tri typy** volebných systémov: pomerný, väčšinový a zmiešaný.

POMERNÝ SYSTÉM

System, ktorý vzniká spolu so vznikom masových politických strán. Je teda typický pre **štáty, kde je veľa politických strán**. Samotný pomerný systém napomáha k zvyšovaniu počtu strán.

Medzi jeho **znaky** patrí:

- Volebné obvody s približne rovnakým počtom obyvateľov.
- Volič nevolí jedného kandidáta ale volí celú politickú stranu.
- Poradie voličov na kandidátnej listine je dôležité, pretože čím vyššie je kandidát na listine, tým je vyššia pravdepodobnosť, že bude zvolený.
- Existuje možnosť preferenčných hlasov, teda občania dajú hlas aj konkrétnemu kandidátovi na kandidátnej listine, ktorému udelia prednostný hlas.
- Rozdelenie mandátov sa medzi jednotlivé politické strany realizuje podľa počtu získaných hlasov.

Medzi výhody pomerného systému patrí:

- Zabezpečuje **proporcionálne zastúpenie politických subjektov** podľa počtu získaných hlasov.
- Zloženie parlamentu je adekvátnejším **obrazom reálneho rozloženia politických síl** v štáte.
- Dovoľuje **väčšiemu počtu politických strán** a ľudí **zapojiť sa do politického života**.

Medzi nevýhody pomerného systému patrí:

- Fakt, že **voliči nevolia osobnosti a jednotlivcov**, ale politické strany a koalície.
 - Zbytočne sa **poskytuje priestor malým a bezvýznamným stranám**.
- Na druhej strane, keďže existujú isté obmedzenia minimálneho počtu hlasov, aby strany mohli dostať mandáty v parlamente, **regionálne a menšinové strany majú problém presadiť sa**.
- Politické **strany sú nútené**, ak chcú zostaviť vládu, **uzatvárať koalície**, čo môže viesť k vládnym a parlamentným krízam.
- **Poslanci sú až veľmi závislí na vedení politických strán**, čím sa vzdávajú od voličskej základne.

VÄČŠINOVÝ SYSTÉM

Používa sa najmä v štátoch, kde **prevažujú dve hlavné politické strany** (napríklad USA – proti sebe stoja Demokratická strana a Republikánska strana; Spojené kráľovstvo – proti sebe stoja Strana práce a Konzervatívna strana) Medzi jeho základné **znaky** patrí:

- Štát je rozdelený na viacero obvodov. Počet obvodov sa rovná počtu mandátov v zastupiteľskom zbore.
- V každom obvode sa volí jeden kandidát.
- Víťazom sa stáva ten, kto získa najvyšší počet hlasov.
- Môže byť jednokolový (víťazom sa stáva ten, kto získa najviac hlasov od všetkých voličov) alebo viackolový (do druhého kola postupujú spravidla dvaja najúspešnejší kandidáti a víťazom sa stáva ten, kto získa v druhom kole viac hlasov).

Medzi výhody väčšinového systému patrí:

- Voliči si nevolia anonymné politické strany, ale konkrétne osobnosti.
- Keďže sa volia konkrétne osobnosti v konkrétnych obvodoch, strany a ich kandidáti musia mať silne rozvinuté regionálne štruktúry, aby komunikovali a zaujali voličov.
- Vyhovuje veľkým, stabilným a silným politickým stranám. Vďaka tomu, že majú široké zastúpenie, dokážu vládnuť samy a vláda i parlament sú stabilné.

Medzi nevýhody väčšinového systému patrí:

- Nevyhovuje malým a slabým politickým stranám, ktoré nemajú dlhú tradíciu.
- Strany musia byť schopné prilákať dostatok osobností a lídrov, aby oslovili veľké množstvo voličov.
- Keďže hlasy pre malé politické strany často prepadnú, voliči sú nútení kalkulovať a dať hlas silným kandidátom.

KOMBINOVANÝ SYSTÉM

Rozlišujeme aj kombinovaný, resp. zmiešaný volebný systém. Ten spočíva v tom, že sa pri voľbách do zastupiteľských zborov využívajú aj väčšinový aj pomerný systém. Pri dvojkomorových parlamentoch (napríklad v Českej republike) môže byť jedna komora volená väčšinovým a druhá pomerným systémom.

1. Vysvetli, čo sú to voľby.

2. Doplň tvrdenie: Rozlišujeme tri typy volebných systémov:, a

3. Uveď, ktorá podmienka demokratických volieb sa porušuje v nasledujúcich výrokoch:

- „Ľudia s vysokoškolským vzdelaním by mali mať silnejší hlas vo voľbách ako ľudia s nižším stupňom vzdelania.“
 - „Mali by sme ľuďom diktovať, koho majú voliť, nie nechávať to na ich rozhodnutie.“
 - „Ľudia by mali voliť zástupcov, ktorí sú odborníkmi a tí by mali voliť spomedzi seba starostov obcí.“
 - „Volič by mal podpísať volebný hárok svojím menom a rodným číslom, aby sa vedelo, ako hlasoval.“
4. **Povedz svoj názor na výrok:** „Občania vystavujú vo voľbách účet politikom ktorí boli pri moci.“ **Čo tým chcel autor povedať?**
5. **Na základe znakov pomerného a väčšinového volebného systému zhodnot', ktorý je lepší. Svoj výber odôvodni.**

VOĽBY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Na Slovensku máme **päťoro volieb**: Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, voľby prezidenta Slovenskej republiky, voľby do orgánov samosprávnych krajov, voľby do samosprávy obcí a voľby do Európskeho parlamentu.

Ich realizácia je upravená v zákone č. 180/2014 Zb. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon stanovuje, že voľby sa konajú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním. Pre všetky typy volieb platí **aktívne volebné právo od 18 rokov**. Pasívne volebné právo sa líši od zastupiteľského orgánu. Podmienkou pre pasívne volebné právo u všetkých volieb je trvalý pobyt kandidáta na v danom obvode, za ktorý kandiduje. Voľby **vyhlasuje predseda národnej rady**.

PARLAMENTNÉ VOĽBY

Národná rada Slovenskej republiky má **150 poslancov**, ktorí sú volení pomerným volebným systémom na obdobie **4 rokov**. **Pasívne** volebné právo je **od 21 rokov**. Slovenská republika predstavuje **jeden volebný obvod**, čo znamená, že si voliči na celom Slovensku vyberajú z rovnakých kandidátnych listín. Kandidátne listiny zostavujú jednotlivé politické strany a voliči volia konkrétnu politickú stranu, pričom majú možnosť udeliť maximálne **4 preferenčné hlasy**. V parlamentných voľbách je možné **voliť zo zahraničia** poštou i **hlasovacím preukazom**.

Aby sa politická strana mohla dostať do parlamentu, musí získať minimálne 5% z celkového počtu odovzdaných platných hlasov. Koalícia 2 alebo 3 strán musí získať 7% a koalície majúce 4 a viac strán 10%. Táto percentuálna hranica, ktorú strany musia dosiahnuť, sa nazýva volebné kvórum.

PREZIDENTSKÉ VOĽBY

Prezident Slovenskej republiky je volený na **5 rokov dvojkolovým väčšinovým systémom**. **Pasívne** volebné právo je **od 40 rokov**. Slovenská republika predstavuje **jeden volebný obvod**, pričom si voliči vyberajú na hlasovacom lístku konkrétneho kandidáta/ kandidátku. Kandidáti môžu mať podporu politickej strany alebo byť nezávislí. Ak v prvom kole volieb nezískal ani jeden z kandidátov nadpolovičnú väčšinu platných hlasov voličov, koná sa **do 14 dní druhé kolo volieb**. Do neho postupujú dvaja kandidáti z najvyšším počtom hlasov v prvom kole. Víťazom volieb sa stáva kandidát s vyšším počtom odovzdaných platných hlasov. V prezidentských voľbách nie je možné voliť poštou, ale je možné **voliť hlasovacím preukazom**.

VOĽBY DO VYŠŠÍCH ÚZEMNÝCH CELKOV

Vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov si občania vyberajú kandidátov na pozíciu **predsedu samosprávneho kraja** (župana) a tiež **poslancov zastupiteľstva na 4 roky**. **Pasívne** volebné právo pre kandidátov **na župana je 25 rokov**. Každý **kraj** (na Slovensku ich máme 8) **predstavuje jeden volebný obvod**, pričom si vyberáme jedného konkrétneho kandidáta/ kandidátku. Kandidáti môžu mať podporu politickej strany alebo byť nezávislí.

Pasívne volebné právo pre kandidátov na **poslancov** zastupiteľstva je **18 rokov**. Každý **kraj je rozdelený na menšie volebné obvody** (kopírujúce hranice okresov) a občania si v nich vyberajú (pomerne k veľkosti obvodov) jedného alebo viacerých kandidátov. Kandidáti môžu mať podporu politickej strany alebo byť nezávislí. Pri voľbách do vyšších územných celkov **nie je možné voliť poštou ani hlasovacím preukazom**.

VOĽBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ

V komunálnych voľbách si občania **volia starostu** obce a tiež obecné **zastupiteľstvo na 4 roky**. V Bratislave a Košiciach si občania v komunálnych voľbách vyberajú starostov mestských častí, primátora a poslancov zastupiteľstva mestskej časti a miestneho zastupiteľstva. Kandidovať za **starostu/ primátora** môžu občania, ktorí **dovršili vek 25 rokov**. **Obec tvorí jeden volebný obvod**, pričom si občania vyberajú jedného kandidáta.

Pasívne volebné právo pre kandidátov na **poslancov** obecného/ miestneho **zastupiteľstva**, je od **18 rokov**. **Počet volebných obvodov** sa odvíja od **množstva poslancov v zastupiteľstve**. Ak je ich menej ako 13, je možné utvoriť len jeden volebný obvod. V komunálnych voľbách **nie je možné voliť poštou ani hlasovacím preukazom**.

VOLBY DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Poslancov do Európskeho parlamentu si **volíme na 5 rokov**. **Pasívne** volebné právo je **od 21 rokov**. Voliči si vyberajú **konkrétne politické strany**, ktoré zostavujú zoznam kandidátov. Slovensko tvorí jeden volebný obvod a volí sa systémom pomerného zastúpenia. Voliči môžu udeliť najviac **dva prednostné hlasy**. V týchto voľbách je možné **voliť hlasovacím preukazom**.

Na Slovensku máme **päť typov volieb**. Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, voľby prezidenta Slovenskej republiky, voľby do orgánov samosprávnych krajov, voľby do samosprávy obcí a voľby do Európskeho parlamentu. V prípade volieb do **národnej rady a Európskeho parlamentu**, používame **pomerný** volebný systém, pričom Slovensko tvorí **jeden** volebný **obvod**. V prípade volieb **prezidenta** používame **väčšinový** volebný systém a Slovensko tvorí **jeden** volebný **obvod**. V prípade volieb do **orgánov samosprávnych krajov** a orgánov **samospráv obcí**, používame **väčšinový** volebný systém a Slovensko je rozdelené na **viacero** volebných **obvodov**.

1. Doplň tabuľku a porovnaj jednotlivé voľby na Slovensku:

	Národná rada Slovenskej republiky	Prezident	Vyšší územný celok		Orgány samospráv obcí		Európsky parlament
			predseda	zastupiteľstvo	primátor/starosta	zastupiteľstvo	
Aký volebný systém používame?							
Volíme politické strany alebo jednotlivcov?							
Koľko volebných obvodov máme?							
Dá sa voliť poštou zo zahraničia?							
Dá sa voliť hlasovacím preukazom?							
Na koľko rokov volíme?							

V ktorom roku boli posledné voľby?							
------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

2. Vysvetli, prečo je dobré mať rôzne podmienky pasívneho volebného práva.
3. Zamysli sa, prečo vo voľbách, kde Slovensko tvorí jeden volebný obvod, je možné voliť aj hlasovacím preukazom a vo voľbách s viacerými volebnými obvody nie.
4. Nájdi niektoré úlohy, ktoré sú v rámci decentralizácie presunuté na vyššie územné celky a obce. Prečo je dôležité, aby ich vykonávali orgány na nižších úrovniach?
5. Nájdi na stránke Národnej rady Slovenskej republiky poslancov z tvojej obce/kraja. Koľko ich je? Ktorá obec/kraj má najväčšie zastúpenie? Prečo môže predstavovať nepomer poslancov z rôznych kútov Slovenska problém?

EURÓPSKA ÚNIA

Myšlienka vytvoriť spojenectvo medzi štátmi, ktoré zabráni častým vojnám a krvavým konfliktom, sa zrodila už počas druhej svetovej vojny.

HISTÓRIA A CIELE EURÓPSKEJ ÚNIE

1952 1973 1981 1986 1995 2004 2007 2013

Zdroj obrázka: ec.europa.eu

V roku 1950 sa začínajú hospodársky a politicky zjednocovať európske štáty a vytvárajú Európske spoločenstvo uhlia a ocele. **Zakladajúce štáty** boli: **Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Francúzsko, Nemecko a Taliansko**. V roku 1957 dochádza k podpisu Rímskych zmlúv a vzniká Európske hospodárske spoločenstvo a Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (Euratom).

Prvé rozširovanie Európskeho spoločenstva nastalo v roku 1973, keď pristúpili **Dánsko, Írsko a Spojené kráľovstvo**. V roku 1981 pristupuje **Grécko** a v 1986 sa pridávajú **Španielsko a Portugalsko**. Dovedna má tak spoločenstvo 12 členov.

Ďalším medzníkom v snahe o zjednotenie Európy bol pád sovietskeho bloku a nástup demokracií v štátoch strednej a východnej Európy. V roku 1992 sa podpísala tzv. Maastrichtská zmluva, teda zmluva o Európskej únii a v roku 1993 vzniká jednotný trh, ktorý sa vyznačuje voľným pohybom tovaru, služieb, osôb a kapitálu.

V roku 1995 sa do Európskej únie začleňujú **Rakúsko, Fínsko a Švédsko**. Už v 90. rokoch 20. storočia si štáty bývalého sovietskeho bloku podali oficiálne žiadosti o vstup do Európskej únie. Kodanské kritériá, ktoré upravujú minimálne požiadavky pre štáty, ktoré sa uchádzajú

o vstup do Európskej únie, splnilo v roku 2002 aj Slovensko. V jedinom úspešnom referende v histórii Slovenska občania vyslovili súhlas so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie.

Dňa 1. mája 2004 sa **Slovenská republika** spolu s **Českou republikou, Cyprom, Litvou, Lotyšskom, Estónskom, Maďarskom, Poľskom, Maltou a Slovinskom** vstúpili do Európskej únie. V roku 2007 pristúpili **Bulharsko a Rumunsko** a v roku 2013 **Chorvátsko**.

V roku 2020 z Európskej únie vystúpilo Spojené kráľovstvo. Išlo o prvý štát, ktorý Európsku úniu opustil. Tak sa počet členov Únie (k júlu 2020) ustálil na 27.

Medzi **ciele** Európskej únie patrí:

- presadzovanie **mieru**, hodnôt a blaha občanov,
- **boj** proti **sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii**,
- **ochrana** bohatej **kultúrnej** a jazykovej rozmanitosti,
- **podpora** vedeckého a technologického **pokroku**,
- zaistenie **slobody, bezpečnosti a spravodlivosti** bez vnútorných hraníc,
- vytvorenie hospodárskej a menovej únie, ktorej menou je **euro**,
- **zlepšenie** hospodárskej, sociálnej a územnej **súdržnosti** a solidarity medzi členskými krajinami,
- **trvalo udržateľný** rozvoj založený na vyváženom hospodárskom raste a stabilite cien, vysoko konkurencieschopné trhové hospodárstvo vyznačujúce sa úplnou zamestnanosťou a sociálnym pokrokom a ochrana životného prostredia.

Zdroj obrázka: europa.eu

INŠTITÚCIE EURÓPSKEJ ÚNIE

Inštitúcie alebo orgány Európskej únie majú za úlohu podporovať jej hodnoty, napomáhať napĺňaniu jej cieľov, slúžiť záujmom občanov. Zabezpečujú súdržnosť, nadväznosť a efektívnosť politík a činnosti Európskej únie.

Medzi hlavné inštitúcie Európskej únie patria: Európsky parlament, Európska rada, Rada Európskej únie, Európska komisia, Súdny dvor Európskej únie, Európska centrálna banka, Európsky dvor audítorov.

EURÓPSKY PARLAMENT

Európsky parlament je jediný priamo volený a zákonodarný orgán Európskej únie. **Každých 5 rokov ho volia občania členských štátov v priamych voľbách.** Sídli v troch mestách: Štrasburg (Francúzsko), Brusel (Belgicko), Luxemburg (Luxembursko).

Má **tri hlavné oblasti**, v ktorých pôsobí. V **legislatívnej** oblasti najmä s Radou Európskej únie **prijíma právne predpisy**, ktoré vychádzajú z návrhov Európskej komisie. Taktiež rozhoduje o medzinárodných dohodách, o rozširovaní EÚ, hodnotí pracovný program Európskej komisie a žiada ju o navrhovanie právnych predpisov.

V **kontrolnej** oblasti najmä vykonáva demokratickú **kontrolu všetkých inštitúcií EÚ**. Kontroluje Radu Európskej únie a Európsku komisiu. **Schvaľuje Európsku komisiu** ako orgán (môže ju donútiť odstúpiť počas jej funkčného obdobia) a volí predsedu Európskej komisie. Schvaľuje použitie prostriedkov z rozpočtu EÚ. Skúma petície občanov a zriaďuje vyšetrovacie výbory.

V **rozpočtovej** oblasti zostavuje v spolupráci s Radou Európskej únie **rozpočet Únie** a schvaľuje dlhodobý rozpočet Únie.

V súčasnosti má **705 poslancov**. Počet poslancov zastupujúcich daný štát je približne proporcionálny k počtu jeho obyvateľov. Poslanci sa združujú podľa politickej príslušnosti, nie podľa štátnej.

Zdroj obrázka: europarl.europa.eu

EURÓPSKA RADA

V Európskej rade sa stretávajú **lídri členských štátov** Únie s cieľom **určiť jej politický program**. **Predstavuje najvyššiu úroveň politickej spolupráce medzi členskými štátmi**. Sídli v Bruseli (Belgicko). Členmi sú hlavy členských štátov Únie a ich predsedovia vlád, predseda Európskej rady a predseda Európskej komisie. Členovia sa stretávajú **štyri razy ročne**, prípadne aj viac, ak si to mimoriadna situácia vyžaduje.

Jej úlohou je **rozhodovať o celkovom smerovaní a politických prioritách Únie**, napríklad spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Taktiež sa zaoberá zložitými a citlivými otázkami, ktoré nie je možné riešiť na nižších úrovniach medzivládnej spolupráce.

Rozhodnutia sa zvyčajne prijímajú konsenzom, v niektorých prípadoch však aj jednýmseľne alebo kvalifikovanou väčšinou. Hlasovať môžu iba hlavy štátov alebo predsedovia vlád.

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE

Radu Európskej únie tvoria **ministri z každého členského štátu**, podľa oblasti politiky, o ktorej sa má diskutovať a sídli v Bruseli (Belgicko). **Spolu s Európskym parlamentom je hlavným rozhodovacím orgánom** Únie. Jej zasadnutia sa konajú v desiatich rôznych zlož-

niach, a to v závislosti od prerokúvanej témy (doprava, telekomunikácie a energetika, hospodárske a finančné záležitosti, konkurencieschopnosť, poľnohospodárstvo a rybárstvo, spravodlivosť a vnútorné veci, všeobecné záležitosti, vzdelávanie, mládež, kultúra a šport, zahraničné veci, zamestnanosť, sociálna politika, zdravie, spotrebiteľské záležitosti a životné prostredie).

V rámci svojich **úloh prerokováva a prijíma právne predpisy** Únie na základe návrhov Európskej komisie spolu s Európskym parlamentom. Spolu s parlamentom tiež **schvaľuje ročný rozpočet** Únie. **Koordinuje politiky štátov** Európskej únie a vypracúva zahraničnú a bezpečnostnú politiku Únie na základe usmernení Európskej rady. Má právomoc uzatvárať dohody medzi Úniou a inými štátmi, resp. medzinárodnými organizáciami.

EURÓPSKA KOMISIA

Zdroj obrázka: ec.europa.eu

Európska komisia sídli v Bruseli a predstavuje **výkonnú zložku Únie**. Vedenie komisie zabezpečuje **27 komisárov** (jeden za každý štát). Jej úlohou je **pripravovať návrhy** nových európskych **právnych predpisov** a **vykonávať rozhodnutia** Európskeho **parlamentu a Rady** Európskej únie.

Zároveň **riadi politiky Únie**, vyčleňuje finančné prostriedky a stanovuje priority v oblasti výdavkov Únie (spolupracuje pritom s Radou Európskej únie a s Európskym parlamentom), **vypracúva ročné rozpočty**, ktoré potom schvaľujú Európsky parlament a Rada Európskej únie). V spolupráci so Súdnym dvorom Európskej únie **zabezpečuje riadne uplatňovanie právnych predpisov** Únie vo všetkých členských štátoch. **Zastupuje Úniu na medzinárodnej scéne** a v mene únie tiež rokuje o medzinárodných dohodách.

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE

Súdnym orgánom Únie je Súdny dvor. Sídli v Luxemburgu (Luxembursko) a celkovo ho tvoria **dva súdy**: Súdny dvor a Všeobecný súd. **Súdny dvor** pomáha **objasňovať právo Európskej únie**, aby si nariadenia vykladali všetky členské štáty rovnako. Taktiež rieši spory medzi orgánmi Európskej únie. Okrem iného sa na neho možno obrátiť v prípade ak má štát, resp. Európska komisia podozrenie, že iný štát porušil právo Európskej únie (napríklad prijal zákon, ktorý protirečí

Zdroj obrázka: curia.europa.eu

zmluvám podpísaným s úniou). Tvorí ho jeden sudca z každého štátu a 11 generálnych advokátov.

Všeobecný súd, rozhoduje o žalobách podaných jednotlivcami alebo spoločnosťami s cieľom zrušiť rozhodnutia, ktoré voči ním prijal niektorý z orgánov Európskej únie. Taktiež sa naň môžu obracať členské štáty so žalobami proti rozhodnutiam Európskej komisie. Tvoria ho dvaja sudcovia z každého členského štátu. Proti rozhodnutiu Všeobecného súdu je možné podať odvolanie na Súdny dvor.

EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA

Jej úlohou je **zostavovať a uskutočňovať hospodársku a menovú politiku Únie**. Hlavným cieľom je **udržiavať stabilné ceny**, čím sa podporuje hospodársky rast a vytváranie pracovných miest. Sídli vo Frankfurte (Nemecko). Členovia sú prezident a viceprezident Európskej centrálnej banky a guvernéri národných centrálnych bánk všetkých členských štátov Únie.

EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV

Úlohou dvoru audítorov je **kontrolovať, či sa finančné prostriedky Únie správne** vyberajú a **používajú**. Taktiež má pomáhať zlepšovať finančné hospodárenie Únie. Sídli v Luxemburgu (Luxembursko). Zastúpenie v ňom má každý členský štát Európskej únie.

Medzi hlavné inštitúcie Európskej únie patria:

- **Európsky parlament**, ktorý si občania Únie priamo volia. Má legislatívnu, kontrolnú a rozpočtovú zodpovednosť.
- **Európska rada**, ktorú tvoria lídri členských štátov. Jej úlohou je rozhodovať o celkovom smerovaní a politických prioritách Únie.
- **Rada Európskej únie** sa skladá ministrov každého štátu Únie. Hlavnou úlohou je zastupovať vlády členských štátov EÚ, koordinovať politiky Únie a prijímať právne predpisy.
- **Európska komisia**, ktorá je zložená z komisárov (jeden za každý štát). Jej poslaním je podporovať všeobecné záujmy Únie a to tak, že navrhuje a presadzuje právne predpisy a vykonáva politiky a rozpočet Únie.
- **Súdny dvor Európskej únie**, ktorý dozerá na dodržiavanie právnych predpisov Únie zo strany členských štátov aj inštitúcií Únie. Rovnako slúži na zabezpečenie výkladu právnych predpisov Európskej únie.
- **Európska centrálna banka**, ktorá vedie menovú a hospodársku politiku zoskupenia a riadi euro.

- **Európsky dvor audítorov**, ktorého úlohou je kontrola narábania s finančnými prostriedkami Únie a zlepšovať finančné hospodárenie zoskupenia.

1. Doplň správne odpovede:

K júlu 2020 má Európska únia dokopy členských štátov. Jej fungovanie zabezpečujú inštitúcie, medzi ktoré patrí napríklad Európsky parlament. Má poslancov, ktorí sú volení občanmi členských štátov na obdobie rokov. Spolu s Radou Európskej únie v oblasti prijíma právne predpisy. V oblasti vykonáva najmä kontrolu ostatných inštitúcií Únie. V rozpočtovej oblasti v spolupráci s zostavuje rozpočet Únie.

2. **Ktorá inštitúcia plní úlohu exekutívy, ktorá legislatívy a ktorá úlohu jurisdikcie v Európskej únii?**

3. **Aký je rozdiel medzi Radou Európskej únie a Európskou radou?**

4. **Nájdí, koľko poslancov v Európskom parlamente má Slovenská republika?**

5. **Mottom Európskej únie je „Zjednotenie v rozmanitosti.“ Vysvetli, čo to znamená.**

6. **Je lepšie ak sa štáty spájajú do nadštátnych zväzkov alebo by si mali úplne nechať svoju suverenitu len pre seba? Vysvetli svoje stanovisko.**

ĽUDSKÉ PRÁVA

Ľudské práva sú **práva fyzických osôb**, ktoré **plynú z príslušnosti k ľudskému rodu**. Sú to práva, ktoré pochádzajú z ľudskej prirodzenosti a z princípov humanity. Ide o práva, do ktorých by **štát** nemal zasahovať, nemal by ich obmedzovať a zároveň by ich mal **každému garantovať**. Musí však zároveň byť splnená podmienka, že sa **občania správajú v medziach zákona**. Úroveň dodržiavania a uplatňovanie ľudských práv je zrkadlom fungovania demokracie v danej spoločnosti.

Pre ľudské práva platí, že sú:

Univerzálne – sú priznané **všetkým**, bez ohľadu na pohlavie, rod, farbu pleti, náboženstvo či miesto, kde jednotlivec žije.

Nezrušiteľné – **nie je možné** ich nijakým spôsobom **odňať**.

Nepremlčateľné – ich **trvanie nie je** počas života človeka **časovo neobmedzené**.

Neprenosné – **nemožno** ich **preniesť** na niekoho iného.

Ľudské práva ako ich poznáme dnes, nadobudli podobu po druhej svetovej vojne. Avšak, niektoré tieto práva, ktoré sú dnes zakotvené, boli garantované už v minulosti. Napríklad v roku **313** bol v Rímskej ríši prijatý **Milánsky edikt** zrovnoprávňujúci kresťanstvo s ostatnými náboženstvami. V roku **1215** bola prijatá **Magna Charta Libertatum**, ktorá **obmedzovala moc monarchov** v Anglicku v prospech šľachty. V Uhorsku bola prijatá **Zlatá bula** kráľom Ondrejom II. v roku **1222**, ktorá presne **vymedzovala právomoci šľachty** a tiež jej možnosti **nakladania** so svojím **majetkom**. V Anglicku boli koncom 17. storočia prijaté dva dôležité dokumenty – **Habeas Corpus Act (1679)**, v ktorom sa **zaručovali práva a slobody** každého **jedinca** a **Bill of Rights (1689)**, teda Listina práv. Na základe tohto dokumentu sa Anglické kráľovstvo stalo parlamentnou monarchiou. Zároveň sa v dokumente zakotvovala možnosť **petičného práva**, náboženská **sloboda** protestantov, povinnosť **slobodných volieb** či **prezumpcia nevinny**.

Myšlienky osvietenstva prinášajú náuku o prirodzených právach jednotlivca. Tieto myšlienky sa koncom 18 storočia objavujú na americkom i európskom kontinente. V roku **1776** je prijatá **Deklarácia nezávislosti Spojených štátov** založená na princípe demokratického riadenia a práva na sebaurčenie. Zakotvujú sa v nej **neodňateľné práva** (na slobodu, život a osobné šťastie), pričom **garantom** týchto práv má byť **vláda**, ktorej občania odovzdajú do rúk moc. Zároveň sa v deklarácii ustanovuje, že **v prípade, ak vláda nekoná v prospech občanov, občania majú možnosť ju (aj násilne) vymeniť**. Jedným z rozhodujúcich dokumentov pre zakotvenie ľudských práv na

európskom kontinente mala **Deklarácia práv človeka a občana**, ktorá bola prijatá vo Francúzsku v roku **1789**. Tá **prirodzené práva priznala za občianske**. Zároveň sa podľa deklarácie **vláda zodpovedá ľudu** a ľud zabezpečuje jej kontrolu. Odmieta sa v nej stavovské rozdelenie spoločnosti a zakotvuje sa **rovnosť všetkých ľudí pred zákonom**.

GENERÁCIE ĽUDSKÝCH PRÁV

Vývoj ľudských práv, aké sú nám známe v dnešnej dobe, prešiel niekoľkými etapami. Tieto etapy nazývame aj generáciami, pričom rozlišujeme celkovo tri generácie ľudských práv.

PRVÁ GENERÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV (OBČIANSKE A POLITICKÉ PRÁVA)

Sú to tie, ktoré boli zakotvené v zákonoch, deklaráciách a ústavách v 18. a 19. storočí ako dôsledok šírenia myšlienok osvietenstva. Ide o práva ktoré sa týkajú slobody jednotlivca a jeho účasti na politickom živote. Úlohou štátu je garantovať ich, pričom štát by nemal vôbec, resp. len minimálne tieto práva vo svojej legislatíve upravovať.

Do prvej generácie občianskych práv patria najmä tieto práva: na život, na osobnú slobodu, na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, právo na súkromie, vlastníctvo, sloboda pohybu a pobytu, sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery a tiež právo na spravodlivý proces.

Medzi politické práva radíme hlavne: slobodu prejavu, právo na informácie, petičné právo, zhromažďovacie právo, volebné právo či právo na odpor.

DRUHÁ GENERÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV (HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA)

Práva, ktorých vývoj je ovplyvnený spoločensko-ekonomickými podmienkami v 19. storočí. Vo veľkej miere sa však začali uplatňovať až po prvej svetovej vojne. Týkajú sa najmä rovnakého zaobchádzania, a ustanovujú úlohy štátu v ekonomickej a sociálnej oblasti. Pri ich presadzovaní je nutná činnosť štátu.

Medzi hospodárske práva môžeme zaradiť najmä: právo na slobodnú voľbu povolania, právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť, právo na prácu, právo na

spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky, právo na štrajk, právo slobodne sa združovať s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov, právo žien, mladistvých a osôb zdravotne postihnutých na zvýšenú ochranu zdravia, pri práci a osobitné pracovné podmienky.

Do sociálnych práv zaraďujeme hlavne: právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, právo na ochranu zdravia, právo na osobitnú ochranu manželstva, rodičovstva a rodiny.

Medzi kultúrne práva patria okrem iného aj: právo na vzdelanie a právo na slobodu vedeckého bádania a umenia; právo na zákonnú ochranu tvorivej duševnej činnosti.

TRETIA GENERÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV

Sú to práva, ktoré by sme mohli charakterizovať ako práva solidarity. Ich dodržiavanie pre-sahuje individualitu a štáty. Potrebná je spolupráca na regionálnej a medzinárodnej úrovni, do-konca v niektorých prípadoch na svetovej. Problémom je, že každý štát vníma tieto práva inak, a preto nie sú záväzne zakotvené v medzinárodných dohodách a deklaráciách.

Do tretej generácie môžeme zaradiť napríklad: právo na mier, právo na hospodársky a sociálny rozvoj, právo na komunikáciu, právo na prístup ku kultúrnemu dedičstvu, práva národnostných a etnických menšín, právo na priaznivé životné prostredie, právo na prírodné zdroje.

Ľudské práva sú **práva fyzických osôb**, ktoré **plynú z príslušnosti k ľud-skému rodu**. Povinnosťou každého štátu je ich garantovať, dodržiavať a len v minimálnej miere obmedzovať. Ľudské práva sú **univerzálne, nezrušiteľné, ne-premlčateľné a neprenosné**.

Vývoj ľudských práv vieme charakterizovať cez jednotlivé generácie. Prvá generácia predstavuje občianske a politické práva, druhá generácia sa zaoberá hospodár-skymi, sociálnymi a kultúrnymi právami. Tretia generácia ľudských práv zvykne byť označovaná aj ako práva solidarity.

ĽUDSKÉ PRÁVA NA SLOVENSKU

Garancia dodržiavania ľudských práv v Slovenskej republike je zakotvená **v druhej hlave ústavy**. Tá priznáva práva každému, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a

náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.

Dôležité je aj ustanovenie, ktoré hovorí o tom, že **obmedzenie základných práv a slobôd môže byť len na základe zákona a musí sa dbať na ich podstatu a zmysel**. Druhý až siedmy oddiel ústavy následne vymedzuje jednotlivé práva, kopíruje pritom jednotlivé generácie ľudských práv:

Základné ľudské práva a slobody – zaručujú spôsobilosť na práva, právo na život, nedotknuteľnosť osoby, osobnú slobodu, zachovanie ľudskej dôstojnosti, cti a dobrej povesti. Rovnako do nich patrí aj právo vlastníť majetok, nedotknuteľnosť obydlia, listové tajomstvo či sloboda pohybu a pobytu. Zaručujú sa sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery. Druhý oddiel tiež deklaruje, že obrana Slovenska je povinnosťou a vecou cti občanov, pričom však branná povinnosť (tzv. vojenčina) nie je vynútitel'ná.

Politické práva – ustanovuje sa sloboda prejavu a právo na informácie, petičné, zhromažďovacie a združovacie právo. Rovnako sa v tomto oddiele deklaruje právo občanov zúčastňovať sa správy vecí verejných priamo alebo cez voľby, ktoré sú všeobecné, rovné a priame a vykonávajú sa tajným hlasovaním.

Práva národnostným menším a etnických skupín – deklaruje, že nikomu nesmie byť na ujmu príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Štát sa tiež zaväzuje zabezpečiť také podmienky pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ktoré zabezpečia rozvoj týchto skupín.

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva – v rámci týchto práv sa garantuje sloboda voľby povolania, právo podnikat', povinnosť zabezpečiť spravodlivé a upokojujúce pracovné podmienky. Garantuje sa tiež možnosť slobodne sa združovať s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov (napríklad vytváraním odborových organizácií). Podľa piateho oddielu ženy, mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci a osobitné pracovné podmienky, a všetci občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa. Definujú, že každý má právo na ochranu zdravia i právo na vzdelanie. Zaručujú sa sloboda vedeckého bádania a umenia.

Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva – ustanovuje, že každý má právo na priaznivé životné prostredie a zaväzuje štát, aby dbal o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a ochranu rastlín a živočíchov.

Právo na súdnu a inú právnu ochranu – garantuje nezávislosť a nestrannosť súdneho konania, možnosť obrátiť sa na súd, pokiaľ boli práva jednotlivca porušené, právo na obhajcu, prezumpciu neviny či právo odoprieť výpoveď.

V Slovenskej republike je zakotvené **garantovanie ľudských práv a slobôd** v **druhej hlave Ústavy** Slovenskej republiky. V jednotlivých článkoch sú uvedené konkrétne práva, ktoré prislúchajú každému, nielen občanom Slovenskej republiky. Dôležité je, že prípadné **obmedzovanie týchto práv môže byť iba na základe zákona**.

1. Vymenuj štyri prídavné mená, ktoré charakterizujú základné ľudské práva a slobody.
2. Ako je možné zákonne obmedziť základné ľudské práva a slobody? Uveď konkrétny príklad, kedy sa to stáva.
3. Vysvetli, čo znamená článok 32 Ústavy Slovenskej republiky:
„Občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v tejto ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené.“
4. Ktoré z práv uvedených v druhej hlave ústavy by sme mohli považovať za práva tretej generácie?

DOKUMENTY O ĽUDSKÝCH PRÁVACH

Dokumentov, ktoré pojednávajú o ľudských právach, je veľké množstvo. Medzi základné dokumenty, ktoré sú záväzné pre Slovenskú republiku, patria dokumenty Organizácie spojených národov, Európskej únie a Rady Európy.

ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV

Zdroj obrázka: theconversation.com

Po druhej svetovej vojne sa objavuje požiadavka garantovať ľudské práva. Vzniká teda Organizácia spojených národov (OSN) a prijíma dokument **Charta OSN** (1945). Jej cieľom bolo vďaka spolupráci jednotlivých členských štátov **zabezpečiť mierové riešenie problémov**. Zároveň sa mali **garantovať základné ľudské práva a slobody**.

Táto garancia sa neskôr potvrdila aj vo **Všeobecnej deklarácii ľudských práv**. Prijatá bola Valným zhromaždením dňa **10. decembra 1948**, ale jej charakter bol skôr odporúčací. To znamená, že nebola

záväzná pre členské štáty OSN. Záväzným sa stali neskôr dva **dokumenty**, ktoré **zakotvovali prvú a druhú generáciu ľudských práv** – **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach** (1966) a **Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach** (1966).

Medzi ďalšie dôležité dokumenty, ktoré boli na pôde OSN prijaté, patria napríklad Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (1965) či Dohovor o odstránení diskriminácie žien (1979). Významným dokumentom bol aj Dohovor o právach dieťaťa prijatý v roku 1989.

EURÓPSKA ÚNIA A RADA EURÓPY

Garancia a rešpektovanie ľudských práv je zakotvené v **Zmluve o Európskej únii** (1992). V rámci nej sa členské štáty Únie zaväzujú spoločnou politikou **upevňovať a podporovať ľudské práva**. V roku 2000 bola tiež prijatá **Charta základných práv Európskej únie**, ktorá predstavuje katalóg ľudských práv a základných slobôd uznávaných ako európsky štandard. Samotné rešpektovanie ľudských práv však v zmluve vychádza z dokumentu, ktorý vznikol 50 rokov predtým.

Rada Európy 4. novembra 1950 prijala **Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd**. V rámci neho sa **zakotvuje povinnosť štátov dodržiavať jednotlivé práva jednotlivca**, napríklad právo na život, slobodu a bezpečnosť či spravodlivé súdne konanie. Rovnako sa v ňom deklarujú rôzne slobody, napríklad sloboda myslenia, zhromaždenia, združovania i prejavu. Dohovorom sa tiež zakazuje napríklad mučenie, otroctvo, nútené práce či diskriminácia. V rámci dokumentu je upravené aj postavenie Európskeho súdu pre ľudské práva.

SYSTÉM OCHRANY ĽUDSKÝCH PRÁV

Jednotlivé vyššie uvedené dokumenty (deklarácie, charty, listiny, zákony či ústava) deklarujú dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd. Čo však **v prípade, keď** je jednotlivcovi ublížené tým, že jeho **práva boli porušené**? Práve z tohto dôvodu existuje systém ochrany ľudských práv. Aby práva neboli garantované len na papieri, ale aby bol **vytvorený systém ochranných a nápravných prostriedkov v prípade ich porušenia**.

Tento systém ochrany by sme mohli rozdeliť na tri úrovne: vnútroštátnu, regionálnu a globálnu.

- Na **vnútroštátnej** úrovni sa jednotliviec môže obrátiť na **nestranný súd**, ktorý vyhodnotí, či boli jeho práva porušené. Okrem súdov však na dodržiavanie a prípadné porušovanie ľudských práv dohliadajú **aj iné organizácie**. Medzi nich patrí napríklad **verejný ochranca práv (ombudsman)**. Jeho úlohy vymedzuje napríklad Ústava Slovenskej republiky. V tej sa

uvádza, že ide o nezávislý orgán, ktorý chráni základné práva a slobody fyzických osôb. Na dodržiavanie ľudských práv môžu dohliadať **aj médiá** či rôzne **občianske združenia** vznikajúce za daným účelom.

- Na **regionálnej** úrovni dohliadajú na dodržiavanie ľudských práv **Európska únia, Rada Európy** či **Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe**. Na pôde Európskej únie existuje **Európsky súdny dvor**, na ktorý je možné obrátiť sa v prípade, ak jednotlivec na Slovensku vyčerpal všetky prostriedky na domáhanie sa svojich práv. Pri Rade Európy funguje **Európsky súd pre ľudské práva**, ktorý kontroluje dodržiavanie prijatých dokumentov. Tiež vyhodnocuje sťažnosti, ktoré môžu podávať jednotlivci, skupiny, mimovládne organizácie, ale aj členské štáty Rady Európy. **Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe zriaďuje rôzne komisie**, ktoré môžu vyhodnocovať dodržiavanie určitých oblastí ľudských práv (napríklad volební pozorovatelia, ktorí sledujú demokratickosť volieb).
- Na **globálnej** úrovni na dodržiavanie a garanciu ľudských práv dozerá **Organizácia spojených národov**. Jednotlivci, skupiny alebo mimovládne organizácie sa môžu na ňu obrátiť, ak boli porušené ich základné práva. Sťažnosti sú pritom posudzované podľa príslušných výborov OSN. Organizáciu už v roku 1945 zriadila hlavný súdny orgán, ktorý sa nazýva **Mezinarodný súdny dvor**.

PRÁVA DETÍ, ŽIEN A MENŠÍN

I keď sa ľudské práva vzťahujú na všetkých, aj v rámci základných práv existujú skupiny, ktoré si zaslúžia mimoriadnu pozornosť. Medzi tieto skupiny patria okrem iného deti, ženy aj menšiny.

Ochrana práv detí je na globálnej úrovni definovaná **Dohovorom o právach dieťaťa**.

Zdroj obrázka: ec.europa.eu

Práva, ktoré sú v dokumente uvedené, sú priznané každému dieťaťu do veku 18 rokov. Medzi tieto práva patrí možnosť účasti detí na rozhodovaní vo veciach, ktoré sa ich týkajú. Zároveň sa deklaruje ochrana detí pred čímkoľvek, čo by im mohlo ublížiť a porušiť ich práva. Základom je, že záujem dieťaťa je prvoradý pri akomkoľvek postupe riešenia problému.

Medzi práva, ktoré dohovor zaručuje, môžeme zaradiť hlavne: právo na život, osobný rozvoj, vzdelanie, oddych a voľný čas či právo na vzdelanie. Rovnako však má dieťa právo na starostlivosť zo strany svojich rodičov, právo žiť s rodičmi či udržiavať s nimi kontakty. Dohovor tiež chráni deti pred detskou prácou, konzumáciou návykových látok, zneužívaním či pred ozbrojenými konfliktmi.

Netreba však zabudnúť na to, že **deti majú nielen práva ale aj povinnosti**. Základnou povinnosťou je, aby deti **rešpektovali práva rovesníkov, ale aj dospelých**. Deti majú právo na vzdelanie, ale zároveň povinnosť pripravovať sa do školy a dodržiavať školský poriadok. Majú právo na starostlivosť zo strany rodičov, ale zároveň by mali svojim rodičom prejavovať úctu a rešpekt. Majú právo na život, musia však samy svoj život ochraňovať a neohrozovať iných.

Ústava Slovenskej republiky garantuje **ženám** právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci a osobitné pracovné podmienky. Rovnako však ústava zakazuje diskrimináciu na základe pohlavia. Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien požaduje, aby sa **vykonali kroky, ktoré pomôžu k rodovej rovnosti**. Mali by sa **urobiť také opatrenia, aby sa odstránili predsudky a zvyky, založené na myšlienke nadradenosti alebo podradenosti jedného z pohlaví**. Rovnako by sa opatreniami malo zmeniť ponímanie stereotypných rol mužov a žien.

Ústava garantuje **práva národnostným menšinám a etnickým skupinám** v štvrtom od- diele druhej hlavy. **Garantuje** príslušníkom takýchto menšín **všestraný rozvoj**, napríklad v podobe rozvíjania vlastnej kultúry, používania vlastného jazyka či vytvárania kultúrnych inštitúcií. Podobne, ako v prípade žien, **antidiskriminačný zákon** sa vzťahuje aj na národnostné menšiny. To znamená, že fakt, že jednotlivec je príslušníkom národnostnej menšiny, mu nesmie byť nijakým spôsobom na ujmu.

1. **Vymenuj tri úrovne systému ochrany ľudských práv a vysvetli ich.**
2. **Zisti, aké úlohy a kompetencie má na Slovensku verejný ochranca práv.**
3. **Napíš aspoň 2 občianske združenia, ktoré sa zaoberajú ochranou ľudských práv na Slovensku.**
4. **Vyhľadaj v školskom poriadku aké máš povinnosti. Plníš si ich?**
5. **Zamysli sa nad stereotypnými rolami medzi mužmi a ženami. Uved' príklad a navrhni, ako by sa mohlo zmeniť vnímanie týchto stereotypov.**

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BABITZ, M. et al.: *Zmaturuj z náuky o spoločnosti*. Brno: Vydavateľstvo DIDAKTIS, spol. s r. o., 2002, 248 s.
- BOCKOVÁ, A. et al.: *Občianska náuka: Príprava na maturity a prijímacie skúšky na vysoké školy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá s. r. o., 2013, 379 s.
- BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; ONUFRÁK, A.: *Politická participácia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, 150 s.
- *Dôležité dokumenty a ľudskoprávne orgány*. [online], [cit. 02/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.mzv.sk/zahranicna-politika/ludske-prava-dolezite-dokumenty-a-ludskopravne-organy>>.
- ĎURJAKOVÁ, D.; KOPECKÁ, H.; VARGOVÁ, D.: *Občianska náuka pre 3. ročník gymnázia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá s. r. o., 2011, 215 s.
- *EÚ v skratke*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.nrsr.sk/web/?sid=slovník>>. História Európskej únie. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/history_sk>.
- *Európska centrálna banka (ECB)*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_sk>.
- *Európska komisia*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_sk>.
- *Európska rada*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_sk>.
- *Európsky dvor audítorov (ECA)*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_sk>.
- *Európsky parlament*. [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_sk>.
- *Generácie ľudských práv*. [online], [cit. 13 – 14/07/2020]. Dostupné na internete: <http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=gen_lud_prav>.
- KLIMOVSKÝ, D.; PAWERA, R.: *Európska únia: Najväčší projekt starého kontinentu*. Košice: Vydavateľstvo TAKTIK, s. r. o., 2013, 88 s.
- KOPÁL, L.; BAČOVÁ, Z.: *Náuka o spoločnosti (krok za krokom k maturite)*. Bratislava: Fragment, 2008, 147s.

- *Poznáš Dohovor o právach dieťaťa?* [online], [cit. 14/07/2020]. Dostupné na internete: <<http://www.detskyombudsman.sk/dohovor-o-pravach-dietata>>.
- *Rada Európskej únie.* [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_sk>.
- *Rodová rovnosť – dokumenty.* [online], [cit. 14/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.gender.gov.sk/dokumenty/>>.
- *Slovník parlamentných pojmov.* [online], [cit. 07/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.nrsr.sk/web/?sid=slovník>>.
- *Súdny dvor Európskej únie.* [online], [cit. 09/07/2020]. Dostupné na internete: <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_sk>.
- SURMÁNEK, Š.; GBÚROVÁ, M.; DUDINSKÁ, I.: *Politológia (vybrané kapitoly)*. Prešov: SLOVACONTACT, 2003, 249 s.
- *Štátne občianstvo SR.* [online], [cit. 02/07/2020]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/web/washington/konzularne_informacie/statne_obcianstvo_sr>.
- *Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.* [online], [cit. 01 – 15/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460>>.
- *Všeobecne o ľudských právach.* [online], [cit. 13 – 14/07/2020]. Dostupné na internete: <http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=vseob_lud_prava>.
- *Zákon č. 180/2014 Z. z. Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov.* [online], [cit. 06 – 15/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2014-180>>.
- ŽALOUDEK, K.: *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri, 2004, 575 s.

ZDROJE OBRÁZKOV

- [online], [cit. 16/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www1.teraz.sk/usercontent/photos/4/a/9/3-4a9d6f700b08d061cb498bf3cdbe27a2494a8fdb.jpg>>.
- [online], [cit. 17/07/2020]. Dostupné na internete: <https://tv.nrsr.sk/teaser/meeting/8_7.jpg>.
- [online], [cit. 17/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.bratislavskyhrad.eu/bratislava/prezidentskypalac/prezidentskypalac.JPG>>.
- [online], [cit. 17/07/2020]. Dostupné na internete: <https://www.sportdnes.sk/uploads/article_images/sdsk/IMG_DBF21D-F00A13-42CFA0-F06289-1447B5-4170C6.jpg>.
- [online], [cit. 17/07/2020]. Dostupné na internete: <https://ipravda.sk/res/2015/02/07/thumbs/referendum-2015_02-clanokW.jpg>.
- [online], [cit. 18/07/2020]. Dostupné na internete: <https://miro.medium.com/max/705/0*SgFIJU3cGTf0OUfn.png>.

- [online], [cit. 19/07/2020]. Dostupné na internete: <ec.europa.eu/avservices/avs/files/video6/repository/prod/photo/store/2/P030882000105-892245.psd>.
- [online], [cit. 19/07/2020]. Dostupné na internete: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/flag_yellow_low.jpg
- [online], [cit. 19/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20190207PHT25322/20190207PHT25322-pl.jpg>>.
- [online], [cit. 19/07/2020]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/modules/custom/dt_shared_functions/images/ec_logo.png>.
- Súdny dvor európskej únie: Výročná správa. [online], [cit. 19/07/2020], s. 6. Dostupné na internete: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-04/rapport_annuel_2015_activite_judiciaire_sk.pdf>.
- [online], [cit. 20/07/2020]. Dostupné na internete: <<https://images.theconversation.com/files/140696/original/image-20161006-14709-x8dkll.jpg?ixlib=rb-1.1.0&q=45&auto=format&w=1200&h=1200.0&fit=crop>>.
- [online], [cit. 16/11/2021]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=displayPicture&photoId=11617>>.